

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 3 juni 2022

Mål nr

Ö 2543-21

PARTER

Klagande

CL

Motpart

Justitiekanslern

Box 2308

103 17 Stockholm

SAKEN

Ersättning till offentlig försvarare

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Nedre Norrlands beslut 2021-04-22 i mål B 285-21

Dok.Id 232031

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:00–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–16:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstodomstolen.se	

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen ändrar hovrättens beslut och bestämmer att CL ska få ersättning av allmänna medel med ytterligare 17 212 kr, varav 9 135 kr avser tidsspillan, 4 635 kr utlägg och 3 442 kr mervärdesskatt.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

CL har yrkat att Högsta domstolen tillerkänner henne i hovrätten begärd ersättning för åtta timmars tidsspillan med 10 440 kr och för utlägg med 4 635 kr jämte mervärdesskatt på beloppen.

Justitiekanslern har godtagit att hovrättens beslut, med tillämpning av en schablonregel, ändras på så sätt att ersättning för tidsspillan och utlägg bestäms till den nivå som motsvarar vad en försvarare med verksamhet inom tio mil från domstolen har rätt till.

SKÄL

Bakgrund

1. I ett mål om organiserad brottslighet vid Sundsvalls tingsrätt hade en av de tre tilltalade advokaten OK som offentlig försvarare. OK är verksam vid en advokatbyrå i Stockholm. Den tilltalade dömdes för bl.a. försök till grov utpressning, olaga hot och stöld. Sedan tingsrätten hade meddelat dom begärde OK sitt entledigande på grund av tjänstledighet. Tingsrätten förordnade då i stället advokaten CL som offentlig försvarare. Hon är verksam vid samma advokatbyrå i Stockholm och hade redan substituerat för honom vid två tillfällen, vid ett polisförhör och en häktningsförhandling.

2. CL överklagade tingsrättens dom på den tilltalades vägnar. Vid huvudförhandlingen i hovrätten uppkom, på initiativ av henne, frågan om återförvisning av målet. Hovrätten beslutade om återförvisning till tingsrätten och prövade samtidigt ersättningen till de tre offentliga försvararna. CL begärde för sin del ersättning för drygt 27 timmars arbete. Hon begärde dessutom ersättning för åtta timmars tidspillan med 10 440 kr och för utlägg med 4 635 kr, vilket avsåg resan mellan Stockholm och Sundsvall och övernattningen i samband med de två huvudförhandlingsdagarna i hovrätten.

3. Hovrätten har tillerkänt CL den begärda ersättningen för arbete samt ersättning för en timmes tidspillan men har avslagit hennes ersättningsyrkande i övrigt. Enligt hovrätten finns det inte särskilda skäl för att ge CL, som uppträdde som s.k. distansförsvarare, ytterligare ersättning.

Ersättning till distansförsvarare

4. Enligt huvudregeln i 21 kap. 10 § första stycket rättegångsbalken har en offentlig försvarare rätt till skäligen ersättning av allmänna medel för arbete, tidspillan och utlägg som uppdraget har krävt. Ett undantag från denna huvudregel finns i paragrafens fjärde stycke. Enligt den bestämmelsen får ersättning till en offentlig försvarare som har sin verksamhet långt ifrån den ort där domstolen är belägen endast om det finns särskilda skäl avse de merkostnader för tidspillan och utlägg som har uppkommit på grund av avståndet.

5. Av förarbetena framgår att ”särskilda skäl” tar sikte på situationer där avståndet visserligen föranleder tidspillan och utlägg i större omfattning men där omständigheterna i övrigt medför att kostnaderna för försvaret inte blir avsevärt högre än för en försvarare på närmare avstånd. Som exempel anges när det på orten inte finns någon med särskilda kunskaper på området eller när försvararen redan är väl insatt i målet. Vid bedömningen av om kostnaderna

blir avsevärt högre ska hänsyn inte bara tas till hur stor merkostnaden blir utan denna ska ställas i relation till den totala försvararkostnaden i målet. (Jfr prop. 2008/09:232 s. 31 f. samt NJA 2012 s. 262 och NJA 2019 s. 271.)

6. När lagtexten i 21 kap. 10 § fjärde stycket talar om merkostnad för distansförsvaret ska kostnaden ses i relation till vad en lokalt verksam offentlig försvarare skulle vara berättigad till. Ersättningen till distansförsvaren ska då bedömas schabloniserat. I rättspraxis har det därför utvecklats ett par schablonregler som anger vilken ersättning för faktiska kostnader som en distansförsvare kan få utan att det föreligger särskilda skäl.

7. En sådan schablonregel innebär att distansförsvaren har rätt till ersättning för faktisk tidspillan och faktiska utlägg upp till ett belopp motsvarande vad en försvarare bosatt inom tio mil – eller i glesbygd 20 mil – från domstolen hade kunnat få. Denna schablon kan tillämpas såväl vid tingsrätt som i hovrätt (se ”Resan till Örebro” NJA 2012 s. 914 p. 10). Enligt en annan schablonregel, tillämplig enbart i hovrätt, kan en försvarare som biträdde sin huvudman redan vid tingsrätten få högre – men inte lägre – ersättning för tidspillan och utlägg än vad som följer av den första schablonregeln; försvararen har då rätt till ersättning för faktisk tidspillan och faktiska utlägg upp till ett belopp som motsvarar vad som hade utgått för resa mellan tingsrättsorten och hovrättsorten (jfr ”Resan till Jönköping” NJA 2017 s. 652 p. 13).

8. Om en distansförsvare inte begär högre ersättning för tidspillan och utlägg än vad som följer av dessa schabloner, ska ersättningen alltså inte anses som en merkostnad på grund av distansförsvaret. Eftersom det inte rör sig om någon merkostnad, blir det då inte heller aktuellt med en prövning av om det finns särskilda skäl att tillerkänna försvaren den begärda ersättningen.

Bedömningen i detta fall

9. CL förordnades visserligen av tingsrätten men detta gjordes först sedan den huvudsakliga handläggningen av målet var avslutad och dom hade meddelats. Det arbete och den inställelse som är föremål för hennes ersättningsyrkande i hovrätten rör helt överklagandet av tingsrättens dom och handläggningen av målet i hovrätten. Det finns i detta fall skäl att likställa henne med en försvarare som har förordnats i hovrätten.

10. Omständigheterna är därmed sådana att CL i vart fall är berättigad till ersättning för tidsspillan och utlägg enligt den schablonregel som kommer till uttryck i "Resan till Örebro" (men att schablonregeln i "Resan till Jönköping" inte är tillämplig). Frågan är nu om det föreligger särskilda skäl att tillerkänna henne full ersättning för tidsspillan och utlägg.

11. När CL förordnades som offentlig försvarare var hon väl insatt i målet och vad uppdraget innebar. Vid hovrättens prövning hade hon varit förordnad i drygt två månader. Under förundersökningen och handläggningen i tingsrätten hade hon substituerat för den ordinarie offentlige försvararen vid två tillfällen och etablerat kontakt med den tilltalade. Kostnaderna för försvaret har därför begränsats, främst genom att något nytt sammanträffande med den tilltalade inte behövde äga rum på häktet och genom att tiden för överlämning från kollegan på advokatbyrån och inläsning av målet reducerades. Om en annan offentlig försvarare än CL hade förordnats vid tidpunkten för tingsrättens beslut, skulle den försvararen ha behövt sätta sig in i målet på ett annat sätt. Med tanke på målets karaktär och omfattning skulle detta ha medfört inte obetydliga kostnader.

12. Det kan alltså antas att den merkostnad för tidsspillan och utlägg som har uppkommit på grund av att CL har sin verksamhet i Stockholm inte är avsevärt högre än vad försvararkostnaden skulle ha blivit om en annan försvarare hade förordnats.

13. Det finns därför särskilda skäl att ersätta den kostnad för tidsspillan och utlägg som CL har begärt i hovrätten.

I avgörandet har deltagit justitieråden Anders Eka, Dag Mattsson (referent),
Sten Andersson, Eric M. Runesson och Stefan Reimer
Föredragande har varit justitiesekreteraren Lina Zettergren